Zbiór procesów
z 18 wieku

Cz. IV

Dziada

Jakóba Gieysztora

[illegible]

Z Biblioteki Jak. Kaz. Gieysztora

1.
2.
3
4
5
6.
7.
8
9.
10
11.
12
13.
14
15
16
17
18
19.
20.
21
22.
23.
24
25
26
27
28.
29

1. Wilno – Ryx.
2. Wigdorowicz . Wichert.
3 Kotmanowicz Klaczko – Wigdorowicz.
4 — —
5 — —
6. Biskup Wileńs.
7. Żydy – Wichert.
8 — —
9. Wulfowicz – Radziwiłł.
10 Leybowicz – Menasowicz. Wigdorowicz.
11. Włościanie Star. Wielondskiego – Walewski An.
12 Poniatowscy – Walewski.
13. Szydłowski – Micewicz – Jasiński.
14 — —
15 Hausman – Piltowski –
16 Potocki – Grodno.
17 Brzostowski Xaw – poddani Mosiborscy.
18 Stankiewicz – Murzynski – Dedenko
19. Domańscy. Szpinki. Karmelici. Radomino. Ostrówko
20. Alexandrowicz – Grodno.
~~21 Ktokowski – Gnatowski.~~ zob. 14633. III. t. V. Nr. 13.
22. Murzynski – Ożyż – Niemcewicz – Krasnodębski.
23. Tęgoborski –
24. Gorecki – Wilno.
25 — —
26 — —
27 — —
28 – Berez Kartuzi – Niemcewicz –
~~28~~ 29a — —
Stocklichie Star – Minejko.
~~28~~ 29. Minejko – Malinowski.
30. Giepster. – Piluka.
31 — —
32 — —

33. Sokołowski – Wilno
34. — —
35 – Kamieński – Giedroyć.
36 — Świrski. – Kowno.
37. Puciłowski – Kowno
38. Kurlewiecki – Orzeszko.
39. Dorohiny Franc. – Orzeszko.
40 – Orzeszko
41. Piasecki – Czerniecki. Wołodźkowa. Wołodźkiewicz
42. Odyniec – Zahorski – Rymgwad dyscki.
43. Białopiotrowicz – Brygittki
44. Kostrowicki – Wasilewski.
45 — —
46 Tołoczko – Kamedułki Węgier.
47. Wojnicko – Bezarski. Tayler
48. Pohl Jęd. – Plater.
49. Przezdziecki – Zastaw.
50. Chrewicz – Przezdziecki – Marcinkiewicz,
51 Marcinkiewicz – Radziwiłł, Chrzetowicz
Sapieha.
52 Sapieha – przezdziecko.
53 — Gierkowski – Bobrowicki
54 Matuszewicz – Gierkowski – Bobrowicki
Klemroda – Matuszewicz – Cierkowski.
55.
56. Klemroda.

4.

P I S M O

W Sprawie Generalności Zydow Wileńskich, a przez szczegul Mandatem i Aktoratem wzmienionych.

PRZECIW

W. J. Pnu. Hilaremu de Wichert Stolnikowi Wtta. Mścisławskiego, Samuelowi Wigdorowiczowi, i inszym Zydom z nim ziednoczonym, czyli od niego dependuiącym: Tudzież przeciw Starozakonnym Zydom Kahał składaiącym.

§

1mo. Azeby Dekret J. O. Xcia Jmci Woiewody Wileńskiego w Ru. 1785. Mca 9bra 29. dnia ferowany Approbatę otrzymał; i ażeby Samuel Wigdorowicz wespoł z Kahałem Wileńskim tak mocą wzmienionego Dekretu, iako też mocą Praw dalszych, był obowiązany do wzaiemnego zdania Kalkulacyi z wszelkich Kahalnych Prowentow przed Generalnością Zydow Wileńskich: rownie ażeby teraźnieyszych Gminowych o takową kalkulacyą gdzie indziey niewywoływał. —

2do. Ażeby wszystkie Prawa, Ustawy Zydow, Przywileie utwierdzonemi raz na zawsze zostały, i ażeby podług tych Ustaw, zwyczaiow, Przywileiow, Kahał z całym Zgromadzeniem postępował, obfitszey sobie wolności nieprzywłaszczał, nowemi podatkami nieuciążał, corocznie przed Generalnością Zydowską kalkulacyą zdawał, expensy żadney bez szczegulnego przez całe Zgromadzenie Zydow zezwolenia większością kresek nieczynił, i w żadnym punkcie Ustaw dawnych na Kongressach Zydowskich uchwalonych, a Konstytucyami i Przywileiami wzmocnionych, nieprzestępował. —

3tio. Ażeby we wszystkich zdarzeniach, ktore tylko z obrządku religicznych Ustaw wypływać mogą, odpowiadał Kahał w Sądzie Duchownym Zydowskiego Zgromadzenia, i tamże zadosyć czynił zayść maiącym wyrokom. —

4to. Ażeby Kahał bez wiedzy całey Generalności, i bez zezwolenia większością kresek oney, z nikim Procederow nierozpoczynał, a do rozpoczęcia klątwami, Cheyrymami niezniewalał; ale we wszystkim według Ustaw zachowywał się. —

5to. Ażeby wszelki Prowent Kahalny, nie iuż pod wiadomością i kluczem Kahalnych osob zostawał; lecz iżby z gminnych naymniey trzy osoby do konserwy wpływaiącey percepty należały.

A

6to. Ażeby Samuel Wigdorowicz i Kahał ukaranym został, że pomimo zezwolenie Generalności Zydowskiey śmiał rożne Ewokacyine Procedera tworzyć, przez one całą Generalność wyzuwać z tych prerogatyw, ktore tylu Prawami są zaręczone; a to ieszcze w kwestyach zaiętych Dekretem Sądu Woiewodzińskiego, i Dekretem nieappellowanym. —

W ostatku, ażeby pretensya W. de Wichert nieprzyzwoicie poszukuiąca się, wraz z ukaraniem Penami Ewokacyinemi była skassowana.

§ § §

Sprawa Generalności Zydow Wileńskich z Kahałem Wileńskim, że iest sprawą dotykaiącą wszystkie ich prerogatywy, wolności, i prawa; przeto nim się rzecz zbliży do Dekretu JO. Xcia Jmci Woiewody Wileńskiego oczewiście ferowanego, musi poprzedzić z Przywileiow wiadomość.

Zgromadzenie Zydow w Państwie Rzeczypospolitey Polskiey ma dla siebie pewne i mocne warunki, iuż to od Xiążąt i Krolow, iuż też od samego potym Narodu zaręczone, przez ktore nietylko zyskał Narod Zydowski wolność utrzymywania nabożeństwa swoiego z szczegulnym i ogulnym bespieczeństwem exekwowania swoich zwyczaiow, potrzeb, i subordynacyi wzaiemney z obrządku religii wypływaiącey, ale nadto:

Utwierdził im Narod możność między sobą spraw sądzenia, zostawuiąc o ostateczne przyiście przed samego Króla.

Ta początkowa dla samych Zydow, dla ich szkoły, i dla utrzymania dalszego porządku bezpieczność znayduie się w Wolumine pierwszym; do ktorego całkiem Przywiley Krol Alexander wprowadzić kazał; a tego co do subordynacyi wzaiemney między Zydami, są następuiące słowa: na karcie 1314.

Item in scholis judicentur eorum excesus. = Item contra Judeum non nisi in scholis, vel ubi judicantur omnes judei in judicio procedantur. Excepto Nobis & nostro Palatino, qui eos possumus ad nostram præsentiam evocare.

Poźniey od rożnych Królow rozmaite Zydzi otrzymywali do swego bespieczeństwa Przywileie, w ktorych podobnież, i osobisty, i ogulny zamknięto porządek taki =

Zyd ktoryby miał sprawę swoią z Zydem, tedy starsi ich sądzić maią i karać według zakonu swego.

Tak też przerzeczonych wszystkich Zydow w W. Xięstwie Litewskim będących, od wszelakich Sądow, i Juryzdykcyi excypuiemy i wyłączamy, a do Sądow tylko Grodzkich Zamkowych, potym per viam apellationis do naszych Zadwornych Assessorskich we wszystkich sprawach exce-

sowych, kryminalnych, potocznych i prywatnych, inkorporuiemy, i w nich forum naznaczamy = Widzieć wszystkie Przywileie służące w Księdze Nro 1mo.

Statut Kardynalne całey Prowincyi Litewskiey Prawo, zachował Zydow przy ich Przywileiach; tak dalece, że nawet i wskazanie w sporze między Zydami podług im służących Przywileiow udeterminuie: przez słowa w Art: 7. R. 12.

Gdyby Zyd Zyda na śmierć zabil, ranil, abo zbil, tedy o tym Sąd i skazanie między niemi ma bydź czynione według Praw i Przywileiow ich.

A w inszych rzeczach oni według Przywileiow swych sądzeni i zachowani bydź maią.

Toż samo Konstytucya 1633 Ru w V. 3. na karcie 809. zastrzegła obowięzuiąc Podwoiewodzych do czynienia sprawiedliwości z Zydow, i broniąc ich Ewokacyi do iakiegokolwiek bądź Sądu.

Słowa Konstytucyi. = *Sprawy mnieysze post definitivam sententiam w Sądzie swym terminuiąc, a w niektorych sprawach appellacyi do swoich Woiewodow pozwalaiąc, z tym dokladem: ażeby ciż Zydzi do żadnych Sądow inszych pociągani nie byli in civilibus Causis, tylko do Woiewodzych, i apellacye coby centum Florenos non excederet od Woiewodow za Dworem nie chodzily, sub nullitate totius Processus.*

Podobnież Konstytucya 1673. Roku w V. 5. na karcie 147 approbuiąc Zydom wszystkie Przywileie w ogulności, uchyla szczegulnie preiudykuiące ich Prawu, przez te słowa.

Listy z Kancellaryi naszey świeżo w Ru. 1672. dnia 23. Junii wydane im na karanie Zydow nieposlusznych i swawolnych aprobuiemy — te zaś ktore wyszly ad male narrata przeciwko Prawom i Przywileiom ich annihiluiemy, — zachowawszy ich przy tychże Prawach i Przywileiach.

Pòźniey znowu alias w Ru. 1678. dwukrotne na rzecz Zydow zaszły warunki utwierdzaiące ich Przywileie, i obowiązuiące mocniey wszystkie Juryzdykcyie względem nieprzyimowania Spraw między Zydami — słowa Konstytucyi na karcie 643. w V. 4tym.

Lubo iuż wielą Przywileiow, Statutow i Konstytucyi, Zydzi w Państwach naszych mieszkaiący w porządku swym i Juryzdykcyi są opisani; iż iednak przeciwko takowym Prawom ad Varia subselia evocatorié z rożnych okazyi do Magdeburgu i Trbllu pociągani bywaią: tedy my chcąc z powinności naszey Krolewskiey każdego przy Prawie zachować, Statuta i Konstytucyie eo nomine uchwalone powagą Seymu teraźnieyszego reassumuiemy, deklaruiąc iż nie do inszych subseliow, tylko wyraźnie do Sądow Woiewodow, i Starostow; a przez apellacye do Sądow naszych Zadwornych pociągani bydź maią, sub pœna evocationis. Dekreta zaś ktore in contrarium evocatorié stawaly, pro irritis, et invalidis mieć chcemy. Skrypta z Kancellaryi naszey pro securitate Zydom wydane reassumuiemy, przeciwko onym zaś ktoby mial ad malle narrata co uprosić, annihiluiemy.

Opuſzczaią ſię inne Prawa zamykaiące też ſame warunki dla Zydow, a przypomina ſię ieſzcze Konſtytucya 1764. Ru. z oſtrzeżeniem naſtępnym pod tytułem — Warunek Miaſt W. X. Litt.

Owſzem ażeby z Oſob ſwoich, handlow, rzemioſł, takowi Mieſzczanie do Mieyſkiey, a Zydzi do Woiewodzińſkiey, i Starościńſkiey Juryzdykcyi według przepisu tylu Praw directe należeli waruiemy; — widzieć te Prawo w V. 7. na karcie 150.

Ta ogulna wiadomość Praw Narodowi Zydowſkiemu nadanych, poſłuży Sądowi do zupełney konwikcyi że Kahał Wileńſki i Samuel Wigdorowicz niemaią mocy rozpościerać ſamowładnie rządu w Generalności; gdy nie Kahałowi, lecz dla wſzyſtkich Zydow ſłużą Przywileia i Prawa, a koleyno że tenże Kahał z Samuelem Wigderowiczem niewłaściwie uſunął ſię od Sądu i władzy Urzędu Woiewodzińſkiego, zatrzymuiąc aż dotąd kalkulacyią należną przed Generalnością Zydowſką iuż decydowaną, i ſzukaiąc tam Sądu gdzie mu wſzyſtkie Prawa broniły iścia, i gdzie kognicya Przywileiow, Uſtaw, Zwyczaiow, Prerogatyw, i wolności Zydowſkich niebyła wolna. —

Generalność bowiem całego Zgromadzenia Zydow poſzła do zwyczayney, i Prawami naznaczoney J. O. Xcia Jmci Woiewody Juryzdykcyi, i tam po wypłynionych Dylacyiach, po odbytych kilku Kommiſſyach, zyſkała w oſtatku pryncypalny ſamego J. O. Xcia Jmci Dekret, nakazuiący wzaiemną wſzyſtkim ſtronom zdać kalkulacyą przed Zydami w ich religicznym Sądzie, z wolną appellacyą po zdaniu do Woiewody.

Słowa Dekretu: *Względem zaś dalſzych wſzelkich i wſzyſtkich ich pieniężnych pretenſyow, expenſow, zarąk, a mianowicie kalkulacyi od poſpolſtwa na Kahale Starym żądaney tym Dekretem nie ułatwionych, między przeſzłym Rabinem, Kahałem ſtarym i poſpolſtwem będących; Sąd wolny Religiczny wedle ich Praw i Konſtytucyi determinuie. Ktory aby w biegu dwunaſtu tygodni iak naydokładniey rozſądził, na nieſtaiących upornie nawet nie zapatruiąc ſię, ſtanowię: a karę na każdego ſprzeciwiaiącego ſię woli moiey, zoſtawuię.*

Ktory to Dekret Sądu ich religicznego wypaść maiący, ażeby względem ważności, lub nieważności, do mnie był odeſłany, poſtanawiam. — Widzieć ten Dekret u Strony przeciwney pod Rokiem 1785. 9bra 29. dnia zaſzły. —

Nie zaſzła od tego Dekretu appellacya, nawet i oney aż dotąd między Kahałem a Generalnością Poſpolſtwa nie ma; więc ſkutki tego Dekretu tyle znaydować powinne powagi, ile im Konſtytucya 1764. Roku nadaie — piſząc,

Jeżeliby zaś nie od całego Dekretu uroſły appelacye, tedy Dekret w punktach nie appellowanych wiecznemi czaſy za mocny trzymany bydź ma. —

Loco

Loco 2do pod tytułem — *De valore Dekretow oczewiſtych — Dekreta Ziemſkie i Grodzkie ex ſeriis partium controverſiis ferowane, od ktorych appellacye nie zaſzły lub nie zaydą, aby przez nikogo w zruſzane i w wątpliwość wprowadzane nie były, preſenti lege waruiemy; i ażeby wſzelkie Urzędy za takowemi tanquam ultimæ inſtantiæ Dekretami wwiązanie przyſądzoney rzeczy ſub pœnis tak na Urząd iako i na Stronę w Statucie expreſſis omnino czyniły nakazuiemy.*

Gdyby zaś rozumieć i za ulegaiący kognicyi ten Dekret, z racyi uczynionego Manifeſtu, czyli oświadczenia, przez Samuela Wigdorowicza, tedy ta kognicya i te rozpoznanie Dekretu należąc tylko Sądowi Aſſeſſorſkiemu nie powinno było zdeterminować Kahalnych do zniewagi onego w inſzey niewłaściwey, i cale uſtronney Juryzdykcyi.

Ktore to ieſt Prawo, niech przeciwnicy złożą, coby dopuſzczało przeſądzać, ruinować i naganiać Sądu Woiewodzińſkiego wyroki, inſzey Juryzdykcyi, nad Aſſeſſorſką?

Nie było dotąd i niemaſz takiego Prawa, a wzaiem ſą nadto pewne iż po Sądzie Woiewodzińſkim. J. K. Mość, czyli Sąd Aſſeſſorſki Monarchiczne zaſtępuiący mieyſce, może rozpoznawać, ułatwiać i kończyć z Dekretu Woiewodzińſkiego, lub Starościńſkiego kweſtye. =

Co tedy ieſt naywiękſzym wyſtępkiem w proceſſie tego ſię dopuścił Kahał z Samuelem Wigdorowiczem, wciągaiąc z niektoremi oſobami Sprawę Woiewodzińſkim Dekretem zaiętą, przed Sąd Skarbowey Kommiſſyi, i tam bądź zmownie, bądź fortelnie, uſiłował zniſzczyć, wſzyſtkie Prerogatywy Zydom ſłużące, tylu Przywileiami wzmocnione, i w protekcyą Monarchow przyięte.

Zadna racya nie może zaſłaniać wyſtępku, ktorego ſię dopuściły Strony idąc pod Sąd Kommiſſyi Skarbowey, bo acz czyniono excepcye w tym Sądzie co do oka, iednak nie ieſt tayna zmowność na krzywdę generalnego Zgromadzenia, przez gatunkowane rodzaie ſprawy do Kommiſſyi niby należące, a ktore razem i ryczałtem były Dekretem Woiewodzińſkim zaięte.

Pierwſza tedy to ieſt krzywda dla całego Zgromadzenia Zydow Wileńſkich, a krzywda w konſekwencyach dalſzych wieczną im ruinę wyſtawuiąca; gdy tracą dzielność, i moc ſwoich Uſtaw, zwyczaiow, tudzież ſkutki Przywileiow utwierdzaiących one.

Dla tego więc to nayprzod Sądowi opowiędaią, i to probować będą, iż do Kommiſſyi Skarbowey niewłaściwie zainwolwowali Sprawę, przywodząc do upadku Przywileia i Uſtawy Zydowſkiemu Narodowi ſłużące; w oſtatku przymowią ſię po krotce, że Samuel Wigdorowicz przez przeſzłych Kahalnych, teraźnieyſzych Gmin-

nych, ſłuſznie zaczął był procederem przeświadczany o zdrożnościach czynionych w Religicznych Obrządkach.

§

Jak ſię Spor zrobił z Samuelem Wigdorowiczem w dowodzeniu iemu zbocznych czynności, i iak ſię o to wytoczyła przed Xcia Jmci Sprawa, a za Reſkryptem przed Sąd udzielney Kommiſſyi; na ten czas niektorzy Zydzi przez Samuela Wigdorowicza ſkłonieni, utrzymywali onegoż Stronę.

Ci tedy ſtronni Zydzi łączyli ſię do Reſkryptowey Kommiſſyi w dwoiakich proźbach, to ieſt: żądaiąc Kalkulacyi na przeſzłych Kahalnych z wſzelkich Percept, i przez Wiernikow czyli ſzafarzow komportacyi Kſiąg dochody i rozchod zapewniaiących.

Sąd Kommiſſyi Reſkryptowey, widząc w ow czas więkſzość Gminu z Kahałem idącego, i kalkulacyi nieżądaiącego, uchylił mnieyſzey garſtki żądanie przez tę ſwego wyroku racyą:

Ponieważ część gminowych i poſpolſtwa Zydow pomimo całość zgromadzenia i pomimo Zwierzchność Kahalną kalkulacyi oraz komportacyow i examinow do teyże kalkulacyi ſtoſowanych, zyſkiwać mocni nieſą; etc. przeto my Sąd Kommiſſyi kalkulacyi, komportacyi, examinow i oraz poręki przez plenipotentow niektorych Zydow gminowych i poſpolſtwa, żądanych nieuznawaiąc, dalſzy proceder nakazuie.

1785. Junii 8. Dekret reskryptowy ktory od karty do karty czytać. —

Po uchyleniu takowym przez Dekret Kommiſarſki, i po przenieſieniu ſię całkowitey ſprawy, do decyzyi Woiewodzińſkiey, poſzli ciż ſami Zydzi z rowną plantą i z iednoſtaynym żądaniem rzeczoney kalkulacyi.

Xiążę Jmść Woiewoda rozwiązawſzy ſpor pryncypalną decyzyą względem Rabinoſtwa, wſzyſtkie dalſze kweſtye i wzaiemne pretenſye a ſzczegulnie o kalkulowanie ſię z wſzelkich prowentow do Sądu Religicznego odeſłał, zachowuiąc oſtateczne przez ſiebie rozpoznanie. O czym przeświadczył iuż Dekret wyżey złożony, z wyprowadzoną na te piſmo decyzyą.

Oſzukany na ſwoim zamiarze Samuel Wigdorowicz a widząc wyśledzone zdrożności względem Rabinoſtwa, ſpodziewał ſię rowney konſekwencyi względem tych krzywd, ktore Poſpolſtwu i Kahałowi pomnożył. —

Poſzedł więc na rożne planty w zamiarze iak nayprętſzego zniſzczenia Prerogatyw Zydowſkich, rozdwoił bowiem ſprawę i pod imieniem niektorych od ſiebie wyſadzonych oſob wprowadził do Skarbowey Kommiſſyi. —

Ci tedy tułacze na usługach tylko Samuela Wigdorowicza przebywaiący wynieśli przed Sąd Kommissyi Skarbowey kilka Zapozwow, umieyszczaiąc w owych żądanie kalkulacyi, na ktorą Xżę Wojewoda iuż ich przed Sąd duchowny odesłał; i rownie inwolwuiąc gatunki krzywd rozpoznania Sądowi Kommissyinemu nienależące.

Złożona takim sposobem w Sądzie Kommissyinym Sprawa między Zelmanem Kochmanowiczem, Icką Leybowiczem, Szymelem Wolfowiczem, Danielem Pinchasowiczem, z iedney strony, i między Kahałem drugą oznaczaiącym stronę, zaymowała cały los Kongressowych Zydow, bez ich bytności, a przeciw ich postanowieniu i chęci.

Cały bowiem Kongres będąc przeciwny Procederowi ewokacyinemu w Kommissyi Skarbowey, uczynił wczesne Oświadczenie, iż się niełączy, z owemi biegusami, ktorzy są od Samuela Wigderowicza wysadzonemi, i takowe oświadczenie każdy własną ręką podpisał zlecaiąc oddanie Woźnym do aktykacyi.

1786. Mca Marca dnia 22 datowane i autykowane w Ziemskiey Wdztwa Wileńskiego Kancellaryi oświadczenie od 732 Zydow Gospodarzow Wileńskich, w ktorym oświadczeniu Familia nawet Samuela Wigdorowicza naybliższa znayduie się.

Mimo takową ostrożność potrafili Szymel Wolfowicz, Icko Leybowicz, Zelman Kochmanowicz furman z instynktu Samuela Wigdorowicza ustanowić Sprawę z Kahałem Wileńskim, eliminuiąc z Aktoratu istotny Gmin przeciwko ktoremu nawet sami wynieśli swoie Zapozwy ex re rządzenia niegdyś Kahałem — widzieć Aktorat pierwszy w Dekrecie na karcie drugiey, i konfrontować decyzyą na karcie piedziesiątey, przez ktorą sam ieden Kahał zostawiony, a Gmin eliminowany. —

Bez Gminu więc toczyła się Sprawa między osobami temi, ktorzy żadney rzeczy ustanawiać nie są mocni, a toczyła się fortelnie, bo kongres Zydowski niewydał nikomu Plenipotencyi i owszem uczynił reces od Zapozwow Icka Leybowicza i Zelmana furmana, przez taki wyraz:

My niżey podpisani nieprzystępuiemy do tego Pozwu ktoren podany przez Ickę Leybowicza i Zelmana furmana przed Sąd Nayiaśnieyszey Kommissyi W. X. Litt.

Zdradą więc i oszukaniem popierali Stronnicy Samuela Wigdorowicza proceder, zasłaniaiąc się iakoby daną im od Generalności Plenipotencyą, a ktorey w rzeczy samey okazać nie potrafią.

Przy tey zatym niby od Zydow plancie rożne rodzaie skarg opisali, mianowicie Icko Leybowicz Podwoiewodzego Wileńskiego o zabor Ksiąg i o komportacyą onych pociągnął do Kommissyi, dru-

gim zaś Aktoratem tenże Leybowicz zadał Kahałowi niepotrzebny proceder przeciw Rabinowi, złą Ewokacyą Kahału, wzięcie Blankietow, i inne za rożnych osob pretensye, iakby każdy ktoby czuł tę krzywdę, nie mogł iey dochodzić w Sądzie należnym, to iest Woiewodzińskim. Czytać żałobę od karty 35. do karty 43.

Wszystkie zaś Aktoraty z iednostronnego powodztwa wyniesione, rowny cel maiąc dogodzenia Samuela Wigdorowicza zamiarom, i wyciągnienia Zydow z pod ich własney Prawami zabespieczoney Juryzdykcyi. —

Stawał wprawdzie Kahał o excepcyą Sądu, lecz i w samym żądaniu excepcyi zbaczał, gdy rozgatunkowane podawał rodzaie percepty iakby do Kommissarskiego Sądu należące.

To iest excypował w tym forum, czego Dekret Likwidatorski w Roku 1766. były nie zaiął, a to kognicyi Kommissarskiego Sądu uległym nazywał, co zwyż namieniony Dekret obiął i ułatwił.

Sąd zaś, Kommissyi Skarbowey bez excepcyi wszystko to przyiął co obeymowały złączone Pozwy, i zamiast dania rezolucyi de foro, powciskał warunki na zgubę całego Zgromadzenia Zydow dążące.

W tym punkcie potrzebna iest wiadomość Dekretu, więc treść onego dla bliższey kombinacyi na potym z Prawem wypisuie się z karty 54.

Lubo ze Strony JO. Xcia Radziwiłła Woiewody Wileńskiego i iego Juryzdykcyi, tudzież od Kahału Wileńskiego, podaiąc dystynkcyą do Sądu takowe prowenta w ośmiu rodzaiach przez Gmin Wileński Krobkami przezwane, iako to: od posagow, wina koszernego, od iabłek Rayskich, od świec kupuiących się, od obrzezania, od pior z każdey gęsi rzniętey, od mięsa za złoty kupiony po 6. groszy, od przedawania tytułow Zydowskich dochodami z obrządkow Religii wynikaiącemi mieniono. A zatym w zdarzoney z tego źrzodła uciążliwości iuż to do Sądu Religicznego, do ktorego JO. Xiążę Jmść Woiewoda Wileński po zaskarżeniu się Pospolstwa Zydow Wileńskich w Roku 1785. przez się zaniesionym rzecz odesłał iuż do Kognicyi władzy swoiey, iuż na reszcie do Sądow Zadwornych J. K. Mci Sprawę należeć przekładano. =

Jednak ponieważ w liczbie takowych dochodow, iako to: od pior z każdey gęsi rzniętey, i sześć groszy kupionego za złoty mięsa. podatki oczewiście wynalazek Kahału ku pomnożeniu winnym titulo zmianowanych Dekretem Likwidatorskim Krobek prowentu widzieć daią. =

Zaś dochody inne z liczby ośmiu będąc po Dekrecie Likwidatorskim utworzonemi, i wedle zamiaru tegoż Dekretu i podług przeznaczenia Konstytu-

ſtytucyi 1764. Ku nie inney Deſtynacyi, tylko uſpokoieniu długow Kredytorſkich ulegaią.

Jakowe oſiem rodzaiow dochodow do 67. tyſięcy Złł: na Rok przez Gmin likwidowanych ieśli na ſpłatę Kredytorow użytemi były wiadomość zupełna Sądowi ninieyſzemu należy ſię. etc.

Dwie tedy Dekret Kommiſſarſki przedſięwziął racye na zaięcie Sprawy obcey, iedną że po Dekrecie Likwidatorſkim oſiem Krobek utworzyło ſię, drugą, że Konſtytucya 1764. Roku iakoby extorſyami takowy rodzay podatkow nazwawſzy ſkaſowała i zabroniła.

Weyrzeć więc przez ſzczegulność, czy ſię ſprawdza i z Prawem zgadza wzmieniony Sądu Kommiſſarſkiego Dekret?

Nie ma Gmin Kſiąg, Uſtaw i Konſtytucyi Zydowſkich, przez ktore nayłatwiey pokazałby nieſprawiedliwość Dekretu względem Definicyi naſtania ośmiu rodzaiow Krobek, lecz te Kſięgi gdy Kahał iak ieſt powinien złoży; przeświadczy poźniey o tym, dopiero zaś ile ma w ręku ſwoim dowodu tym przekonywa o bytości pierwſzey wzmienioney percepty.

Punkta Samuela Wigdorowicza w Roku 1750. przy obraniu iego na Rabinowſtwo, świadzą o Percepcie z mięſa koſzyrnego i o dalſzych dochodach, mianowicie w punkcie 13. przez Słowa —

Z tą naywarownieyſzą kondycyą, pod obowiązkiem Prawami zaſtrzeżonym, iż powinien Kahał mocą całego. Kongreſſu ſobie nadaną, podać Krobki mięſa koſzyrnego, i dochod Kahalny od rznięcia bydła.

Nie po Dekrecie więc Likwidatorſkim Krobka mięſa koſzyrnego utworzyła ſię, ale z dawnych Uſtaw, i religicznych zwyczaiow prowentuie na dobro Generalności całego Zgromadzenia.

Jeſzcze znowu bytność tey Krobki w punkcie dzieſiątym widoczna, gdy dla Rabina przychod z niey zapewniony. —

Dopiero Rabinowi Samuelowi i Teściowi iego ma bydź dano po Złł: 20. Cenſum, za mieſzkanie tak ma bydź iak ſię płaciło przeſzłym Rabinom, oraz i za Kazania dwa Wielkonocne i Boſinowe.

A te wſzyſtkie dochody z Krobki mięſa koſzyrnego iako ſię wyżey wyraziło.

Jnſze zaś dochody Kahalne ukazuią ſię w punkcie 19. i 22. z ktorych dla Rabina zapewniono taki dochod, iaki Poprzednicy iego mieć mogli, z dozwolenia punktow.

Ryczałtem wſzyſtkie dochody Mieyſkie, a ſignanter Penſyą wzwyż wſpomnioną, iakoż i Prowenta Parafialne, i Patenta Parafialne, dochody Slubne, od zapowiedzi, i dalſze ktore należeli do przeſzłych Rabinow, niemniey od Rozłąk i Dyſpens & idgenus nic nie wyłączaiąc należeć maią do Rabina Samuela od czaſu obrania iego za Rabina.

Z domyſlu więc Sąd Kommiſſarſki nazywaiąc naſtałość Krobek po Likwidatorſkim Dekrecie złamał warunek Art: 54. ℞. 4. a przeto ſamo rozminął ſię z Dowodami rzecz pokazuiącemi iſtotną.

Procz Krobki mięſa koſzyrnego, ktora ſię wyżſzą exekucyą dowodzi niż Likwidatorſki Dekret, nie podobno było znoſić Sądowi Kommiſſyinemu, żeby Obrzezanie, Sluby, przedawanie Tytułow Zydowſkich, koſzyrne Wino, i Rayſkie iabłka, nie uprzedzały prowentem ſwoim tenże Likwidatorow Dekret, gdy te wſzyſtkie Obrządki towarzyſzą od ſamych początkow z Religią Zydowſką, ktorych żadne Prawo nie mogło ſkaſować, bez ſkaſowania wprzod całego Zgromadzenia.

Na czym tedy gruntuie ſię ſama zakonność Zydowſkiego Narodu, to Kommiſſya Skarbowa umianowawſzy wyſtępkiem nadwerężyć uſiłowała, i iuż ku temu poczyniła kroki.

Nie ieſt to racyą do przekonania, że gdy do Dekretu Likwidatorſkiego te oſiem gatunkow prowentu nie wchodzą, tym ſamym po Dekrecie utworzyć ſię muſiały.

Dekret bowiem Likwidatorſki, to tylko był powinien likwidować, i wylikwidował na deportacyą długow Swieckich, co Kahał mogł podać bez ubliżenia ſwoiey Religii i Duchownym potrzebom, bo ta ſkoro ieſt w Narodzie Polſkim cierpiana, powinna też mieć beſpieczeńſtwo pewne tylu Przywileiami iuż zaręczone i powinwinna pierwſze mieć mieyſce, nad potrzeby inne.

Do Likwidatorſkiego Dekretu podał Kahał iedynaście Krobek na ſatysfakcyą długow Kredytorſkich, i zaprzyſiągł że więcey podawać na ten ſkutek Prawa, żadnych dochodow nie może, i nie ma.

Gatunek tych Krobek czyli prowentow ieſt naſtępny: Krobka Kupiecka, mięśna, ſkorna, łoiowa, iedwabna, od rznięcia ptaſtwa, od partykularzow, od łoſoſiow, od Piekarzow, od cieląt i baranow rzniętych, nakoniec od prochu.

Podał też wzaiem długi, ktore ſię miały opierać na prowencie wyliczonych Krobek.

Niemogł zaś podać Religicznych dochodow, gdy te były Funduſzem ſzczegulnym utrzymania Obrządkow z Religii i expenſy na nie, gdy Konſtytucya 1764. Koku iak nikomu nie dozwoliła wzierać w potrzeby expenſy Religiczney Zydowſkiey, tak rownie nie dopuſzcza wyśledzać prowentow onych.

Bo gdyby rozumieć z Kommiſſyą Skarbową przyſzło, że etiam Duchowne prowenta powinne iść na ſatysfakcyą długom Swieckim, tedy trzebaby przyiąć expens potrzeb Kahalnych, i wſzyſtkie Duchowne załatwiać intereſſa.

Kahał nie podał Duchowney expenſy Sądowi Likwidatorſkiemu bo znał Prawa determinacyą, że tylko trzeba obmyślić Funduſz na

zaſpokoienie Swieckich Kredytorow: nie zaś popiſywać ſię z prowentem i expenſem Duchownym.

Czy mogł naprzykład podawać Krobkę koſzyrnego mięſa, gdy z niey oczewiście dla Rabina po 27. złotych co tydzień przez punkta Roku 1750. ieſt wyznaczono, i gdy naruſzenie Punktow 30,000. Złł: zarąk płacić nakazało.

Podaiąc zaś oną, muſiałby wprzod ſkaſować Rabina, a koleyno wſzyſtkich Sędziow, Patryarchę, Hoſſydę, Piſarzow, Sendykow, Plenipotentow, ſłowem wſzyſtkich Officyantow ſwego Zakonu, ktorzy co Rok ſą i muſzą bydź płatni, dla utrzymania porządku, ſubordynacyi, i Religicznych Uſtaw.

Skaſſowawſzy zaś to wſzyſtko rozrywa ſię ſpołeczność Zydowſka, ginie ich beſpieczeńſtwo tylu Przywileiami i Konſtytucyami zaręczone, a w oſtatku dochod Publicznego Skarbu uſtać koniecznie muſi, ktoren dopiero niemal za wſzyſtkich żydow opłacaią Kahały.

Przez wzgląd więc na to wſzyſtko niemożna ſtoſować Konſtytucyi 1764. Ru. do takiego celu iak Kommiſſya Skarbowa życzy, i niemogł też Kahał podać dochodow, z obrzezania, z poſagow czyli ślubow, z rayſkich iabłek, ſprzedawania tytułow Zydowſkich, i koſzernego wina do Likwidacyi iako duchownych; gdy wzaiem niepodał expenſy iuż to na utrzymanie ſzkoły, ſzkolnikow, i nauczycielow, iuż też na rozpłacenie rożnym oſobom duchownym penſyi, iuż naoſtatek na wſpomaganie ubogich, na zaſtąpienie Pogłownego za tych, ktorzy nieſą w ſtanie opłacenia ſię, a za ktorych koniecznie obowiązuie Prawo 1764. Ru uiſzczenia przez Kahał. —

Odebrać te dochody zgromadzeniu Zydowſkiemu; ieſt to iedno co podać wſzyſtkich niemal Zydow maiętnieyſzych pod los uciſku, prześladowania, i nieuſtanney impozycyi, czyli extorſyi. —

Bo ten podatek co ieſt dopiero, dla nikogo uciążliwości zbyteczney nieprzynoſi, ponieważ przez wſzyſtkich rownie ſię opłaca i dobrowolne ma do opłaty pobudki. —

Każdy z maiętnieyſzych goſpodarzy więcey ie koſzyrnego mięſa, toć więcey też importuie, a ta importancya bogatſzych zaſtępuie potrzeby całey Generalności, mianowicie co nieſą w ſtanie żywienia ſiebie i opłacania Pogłownego do Skarbu. —

Każdy z maiętnieyſzych kupuie kreſki w kongreſſie abo tytuły, więc i w tym dla nikogo krzywdą, gdy dobrowolna ambicya radzi kupno, i gdy wzięte za to pieniądze idą na intereſſa ſpołeczne.

Maiętnieyſi piią koſzyrne wina, rayſka iablka iedzą, więc co za krzywda dla ſpołeczności gdy oni dobrowolnie według ſwoiey chęci piią i płacą, a ſpołeczność cała korzyſta. —

Niechże tedy to wszystko będzie zabronionym, wraz natomiast starszyzna, chcąc utrzymywać religią w zwyczaynym porządku narzucać zacznie według upodobania na maiętnieysze Osoby podatki, a tak same zamieszanie między Zydami, sprzeczka i procedera nastąpią; gdyż cierpiąc religią Zydowską w Kraiu niemożno niedozwolić sposobow do utrzymywania oney; a koleyno niedopuścić, abo przyzwoitego dochodu abo zdzierstwa, ktore rownym iść niemoże wymiarem, bo ten co będzie imponował, siebie zapewne nieobarczy podatkiem i familii swey pofolguie.

Więc maiętnieysi tylko muszą przez gwałt i narzut znosić ciężary te wszystkie ktore dotąd rownie każdy za zezwoleniem całego Kongressu oddawał. —

Otoż rzeczą iest Zgromadzenia całego Zydow Wileńskich, ażeby Sąd Zadworny, będąc naturalnym Sądem, w to wszystko weyrzał i ułatwił; bo Generalność stoiąc przy Prawach i obrządkach religicznych, iak niechce tego, aby ich Religia upadać miała przez odięcie sposobow iey utrzymania, tak rownie przestrzegać musi, aby Kahał, Rabin, i całe Duchowieństwo, zamiast byłych podatkow, nieobarczało nowemi według upodobania i swoiego namysłu.

Gdyby zaś bliższą uczynić Sądowi reprezentacyą, iak niesprawiedliwe Samuel Wigdorowicz przez swoich adherentow miał zamiary puyścia do Skarbowey Kommissyi, i iak zbocznie przystosował Konstytucyą 1764 Ru. do odebrania religiczney Percepty, — trzeba przez szczegul warunki tego Prawa przywieść i opowiedzieć; a oraz wynaleść zrzodło, co to są za impozycye, exakcyie, i extorsyie o ktorych Konstytucya 1764. Ru. naznaczaiąc Pogłowne od każdey osoby wzmieniła i zakazała.

Dawniey biorąc od Roku 1579 niedawali Zydzi regularnego do Skarbu Rzepltey podatku, był wszakże na ich wkładany rożny podatek a nayciężey ryczałtowy.

Ten zaś podatek starsi Kahalni powinni dyspartymentować na Gminnych, a według ich rozłożenia Gmin był obowiązany oddawać do Kahalnych Z tąd tedy między Zydami wszczynały się wzaiemne sprzeczki i narzekania, że ieden nadto czuł się impozycyą podatku ukrzywdzonym, drugi mniey, i t. d. w ostatku Zydzi starsi używali Uniwersałow Podskarbińskich, Woiewodzińskich i Hetmańskich, dla tym łatwieyszego wyexekwowania na Gminie Skarbowych pieniędzy.

Gdy zaś Konstytucya 1764. Ru. generalny i na zawsze podatek od każdey głowy Zyda zadeterminowała, wtenczas zaraz poprzedzaiące, a z racyi pierwszego do Skarbu Rzepltey podatkowania

nia, naſtałe między Zydami znioſła dyſpartymenta, exakcyie i exterſyie kładnąc pro normali Ru. 1765. od dnia drugiego Stycznia, ich uſtania, ponieważ w tym ſamym Ru. 1765. od dnia pierwſzego Januarii wnośić do Skarbu nowy przykązała podatek.

Za wnieſieniem więc nowego podatku w dniu pierwſzym Januarii 1765. Ru. zaraz w dniu drugim tegoż Mieſiąca i Roku uſtały podług tegoż Prawa wſzelkie impozycye, exterſyie, dyſpartymenta, i exakcyie, z powodu wybieranego na Skarb podatku praktykowane „ i dopiero iuż ich z tego zrzodła niedoświadcza żaden Przywodzą ſię słowa Konſtytucyi 1764. Ru. z V. 7. z karty 44. dla bliżſzey kombinacyi.

Jak doſtatecznie wiemy że nad Podatek in vim Pogłownego Zydowſkiego Summy 220000. Złl. Pol. Konſtytucyą 1717. ogulnie poſtanowione Zydzi ſtarſi za prywatnemi ſwemi dyſpozycyami i dyſpartymentami, daleko większe Summy z niemałym całego Zydoſtwa uciemiężeniem oſóbliwie w Miaſteczkach Krolewſkich i Szlacheckich mieſzkaiącego wybierać i na ſwoy pożytek, oraz prywatne expenſa obracać zwykli a Rzeplta z pomiarkowania ſłuſznego, daleko większy z Podatku Zydowſkiego bez uciążliwości onych mieć może emolument.

Przeto znoſząc wſpomnioną in vim Pogłownego ugodzoną ut ſupra Summę, a na podobieńſtwo Konſtytucyi 1624. Pogłowne generalne od wſzyſtkich Zydow i Karaimow tak w Miaſtach iako i Wſiach Krolewſkich, duchownych i ſzlachekich uſtanawiamy w ten ſpoſob.

Aby po wypłaceniu przeſzłym zwyczaiem za rok teraźnieyſzy 1764. należącego od Zydow Podatku na dalſze czasy wſzyſcy Zydzi, i karaimy oboyga płci od roku urodzenia rachuiąc nullo excepto od każdey głowy po zł. 2. co rocznie niżey opiſanym ſpoſobem płacili etc.

Arendarze Zydzi Karaimi paraſialni po Wſiach mieſzkaiący ſami do ſwoich Kahałow gdzie należą, a Kahały de proprio choćby też ktorego Roku nie w zupełney liczbie głow zluſtrowanych było do Skarbu Koronnego i Komory w tym Woiewodztwie w ktorym ſię znayduią z ułożenia Kommiſſyi Skarbowey a nie Panowie za nich, dwiema ratami Marcową i Septembrową zaczynaiąc a die 1. Januarii Roku przyſzłego 1765. punktualnie pod exekucyą Skarbową lub Woyſkową za wydaniem delaty do Woyſka oddawać powinni.

A że Ryczałtowe Pogłowne Zydowſkie Konſtytucyą 1717. Ru. poſtanowione teraz ſię znoſi, a generalne od głowy poſtanawia ſię „ zaczym zarazdy wſzyſtkie „ dyſpartymenta, et omnis generis po Miaſtach, Miaſteczkach, i Paraſiach Zydowſkich, impozycye, exekucye, i exterſye Zydowſkie do tąd praktykowane, od czaſu wyżey wyrażonego „ a ſecunda Januarii anni 1765. aby inſubſequens, bądź takimkolwiek pre-

textem wymyślane, abo Uniwersałami Podskarbińskiemi, czyli Woiewodzińskiemi nakazane niebyły, na zawsze znosiemy. „

Mogąż więc bydź tego Prawa Warunki in apothasi położone gdzieindziey, i do czegoinszego przystosowane gdy in prothasi czytelna iest w Konstytucyi wiadomość, do ktorey te warunki należą.

Ustało ryczałtowe Pogłowne rowno z dniem pierwszym Januarii 1765. Roku, obowiązana została starszyzna zaniechać sposobu pierwszego podatkowania, a raczey oyspartymentowania na Gminowych od dnia drugiego Januarii i niedyspartymentuie teraz.

Jestże tu iakakolwiek względem właściwych a żadnego związku z podatkiem Rzepltey niemaiących Percept Zydowskich wzmianka?

Czy iest znowu odięta Zydom sposobność utrzymywania swoich między niemi samemi dochodow? abo czy są naruszone w czymkolwiek „ Przywileie, Zwyczaie, Ustawy, i Prawa?

Trudno to wszystko znaleść w rzeczoney Konstytucyi, kto tylko chce ią nieinteresowanym penetrować umysłem, owszem przeciwną doyrzy do zupełney siebie konwikcyi prawdę iż ta Konstytucya Przywileiow, Ustaw, i zwyczaiow niekassuiąc, chciało mieć przy bespieczeństwie danym przez one Zydom „ zabespieczony dochod Publicznego Skarbu, gdy Pogłowne każe Kahałom opłacać de proprio chociażby Kahały nie w zupełney liczbie kiedy wybrały od Zydow.

Z kądże to proprium Rzeplta mogła w Kahałach widzieć gdy według rozumienia Samuela Wigdorowicza i niektorych iego adherentow wszelki został z Zydow zniesiony prowent między niemi własny religiczny i dobrowolny.

Otoż iak są krzywe i błędne wnioski tych co usiłuią swoy osobisty występek okryć niestosownym Prawem nazywaiąc nadprzyzwoicie toextersyiami i impozycyą; ta sama dobrowolność rownym wymiarem na każdego z potrzeb religicznych włożyła i prowentuie.

Wzywaią się w tym mieyscu słowa Konstytucyi 1764 Ru. a Kahały *de proprio choćby też ktorego roku nie w zupełney liczbie głow zlustrowanych były pod exekucyą Skarbową lub Woyskową za wydaniem delaty dla Woyska oddawać powinni.*

Naczym Narod bespieczeństwo Skarbu Rzepltey założył, to dziś Samuel Wigdorowicz z niektoremi osobami usiłuie zruynować i zniszczyć.

Bo odebrawszy Zydom proprium ktore według tego samego Prawa warunku mieć powinni; kto zechce bydź starszym, gdy nie tylko darmo ale z narażaiącą siebie konsekwencyą na straty pracować

będzie musiał i w ostatku za niedobory Pogłownego znosić Sekwestracye.

Usunąwszy się zaś od starszeństwa wszelakiego iak się usunąć wszyscy koniecznie muszą ieśli potrafi Wigdorowicz Prawa cytowane skazić, poydą Zydzi w rosypkę, Skarb Rzepltey w niepewność i w upadek konieczny, a Obywatele z takiego zamięszania i nieporządku wiele mogą doznać przykrości od Zydow bez Zwierzchności i wodza mogących zdeterminować łatwo na rożne pezprawia.

W reszcie odbieraiąc to Kahałowi co było dotąd własnością całego Zgromadzenia Zydow, musiałby Sąd rozwiązać cały warunek Konstyucyi 1764. Ru. i uwolnić starszyznę od wybierania Pogłownego.

Nie mowi tu Generalność Zydow za Osobami teraźnieyszy składaiącemi Kahał, i owszem przeciw tym Osobom ma rowną Sprawę że się wdali w Ewokacyiny Proceder.

Lecz mowi przeto i dla tego za utrzymaniem Prerogatyw Kahalnych, iż przewiduie w ich upadku, upadek całego Zgromadzenia Zydow, i że sami z odmiany coroczney Kahalnych Osob muszą ten sprawować pełen trudu Urząd w dalszey kolei.

Usprawiedliwwiszy zatym mniemanie zboczne o gatunku extersyi, i doświadczywszy, że Konstytucya 1664. Roku Pazywileiow, Ustaw Zydowskich, i wszelkich z Religii zwyczaiow extersyami nie nazwała, i nie skasowała,, usprawiedliwiać dalszy Punkt tey samey Konstytucyi przed się biorą Zydzi, ktory się tyczy Kahalnych długow.

Taż sama Konstytucya 1764. Roku Koronna względem długow na Kahałach będących, to tylko Kommissyi Ekonomiczney zleciła, iżby Kommissya przyzwawszy przed się Kahały z Papierami i Regestrami długi okazuiącemi na Kadencyą Kwartalną 1765 Roku, obmyśliła z tąż Starszyzną Kahałow środki do uspokoienia długow.

Niedała zaś mocy nadal, i na zawsze teyże Kommissyi Ekonomiczney nad Kahałami, bo tylko fixe i to na raz ieden czas determinuie ziachania; nie dała oraz Prawa pozywania przed się lub naznaczenia Sądu dla Obywatelow maiących długi na Kahałach, i nie kazała w ostatku komportować Kahałom swoim Ustaw, Praw dochody wyświecaiących Kahalne, i z onych, iako też z expensy na utrzymanie Obrządkow Religicznych rachować się przed tąż Kommissyą Ekonomiczną nie przymusiła.

Naywidoczniey ta prawda daie się poznać z Konstytucyi 1464. Roku, ktorey następuią słowa. —

Ze zaś długi Generalne Zydowſkie czyli w Generalności wſzyſtkich, czyli Woiewodzkich Kahałow tyczące ſię, maią bydź dawniey przez Starſzych Ziemſkich zaciągnione. Zaczym wſzyſcy Starſi niezawodnie powinni ziachać na Kwartalną Kadencyą Kommiſſyi Skarbowey w Lutym Anni 1765. odprawiać ſię maiącą, z wſzelkiemi Papierami, Skryptami, i Regeſtrami długi pozaciągane pokazuiącemi dla informowania, roztrząśnienia, i przez Przyſięgi nawet gdzie będzie potrzeba rezelwowania i obmyślania ſpoſobow do uſpokoienia onych, przez Zydow naſtąpić mianego.

Stało ſię tedy, że podług Konſtytucyi choć nie tym porządkiem ſą długi Kahału Wileńſkiego zlikwidowane w Roku 1766.

Lecz gdy Konſtytucya 1764. Roku po zlikwidowaniu długow, na czas dalſzy Sądu w Kommiſſyi o to Zydom nie dozwalała, gdy ſixe iedną Kadencyą dawſzy, nie obowięzuie należeć potym; toż żaden pretext użytym dopiero bydź nie może do wyrwania Zydow z pod ich właſney, i tylu Prawami oſtrzeżoney Juryzdykcyi.

Trzeba tak koniecznie wierzyć, bo Prawa tak nauczaią, mianowicie ſłużące Prowincyi Litewſkiey, ſzczegulnie zaś Konſtytucya 1764. na tym ſamym Seymie, wyimuiąc Zydow z pod wſzelkich Juryzdykcyi i reaſſumuiąc dla nich dawne Prawa znoſi przeciwnikow rozumienie złośliwe.

Gdy bowiem ta Konſtytucya na Seymie 1764. Roku ſub ullo titulo & pretextu nie każe pozywać Zydow do inſzych Juryzdykcyi nad Woiewodzińſkie, iak można przeciw tak wyraźnemu Prawu tentować wyłamania ſię z Sądow Zadwornych i z Sądow Pierwſzey Inſtancyi Woiewodzińſkich lub Starościńſkich.

Przypomnieć w tym mieyſcu warunek Konſtytucyi 1764. Roku. — *Ażeby odtąd ſub ullo titulo & pretextu nie były; owſzem ażeby z Oſob ſwoich, Handlow, Rzemioſł, takowi Mieſzczanie do Mieyſkiey, a Zydzi do Woiewodzińſkiey i Starościńſkiey Juryzdykcyi według przepiſu tylu Praw directe należeli waruiemy.*

Handlowy nawet interes będąc directe od Kommiſſyi Skarbowey wyięty, czyli z ogulnego Prawa 1764. Roku ktore formował o Kommiſſyą Ekonomiczną, nie przypuſzcza rozumienia takiego, iżby inſzy gatunek tyczący ſię Zydow miał do Kommiſſyi wpływać.

Konſtytucya 1766. Roku opiſuiąca władzę, moc, i porządek Kommiſſyi Skarbowey nie dozwala wyſtępować za obręb Konſtytucyi 1764. Roku tworzącey pierwſzykroć Kommiſſyą Ekonomiczną, owſzem w literalnym ſenſie pilnować ſię rzeczonego Prawa zaleca, a nadto Spraw do ſwey Juryzdykcyi Sądowey, etiam obligowych i za zgodzeniem ſię Stron broni.

Sło-

Słowa Konſtytucyi 1766. Roku. — *Lecz we wſzyſtkim do opiſow Konſtytucyi dawnieyſzych i oſtatniey 1764. Roku ſtanowionych nie w innym ie rozumieiąc iak w właściwym i literalnym wyrażeniu ſtoſować ſię mą.*

W właściwym i literalnym rozumieniu Konſtytucya 1764 Roku wyłączą Zydow od wſzelkich Juryzdykcyi i pod żadnym tytułem, bądź pretextem tak z Handlow iako też z Oſob pociągać nie dozwala.

Ta Konſtytucya 1766. Roka ieſt poźnieyſzą od Likwidatorſkiego Dekretu, ktora procz niedopuſzczenia Kommiſſyi oddalania ſię od Konſtytucyi 1764. Roku ieſzcze wyſzczegulniła gatunek Spraw Sądzić ſię mogących, a to pod upadkiem wſzelkich czynności i Dekretow, ktoreby nie właściwie przyiętemi były.

Dalſze ſłowa: *Do Sądowey ſwoiey także Juryzdykcyi żadnych ſpraw ktoreby ex natura ſua do innych należały ſubſeliow i inne z prawa miały wyznaczone forum = ani nawet cauſas inſcriptionum choćby inter viventes perdonas, etiam conſentientibus partibus, przyimować niema.*

Niech przeciwnicy choć iedne okażą prawo, ktoreby żydom inſze wznaczalo forum nad Sąd pierwſzey Inſtancyi i Aſſeſſorſki; więc gdy z natury ſwoiey ieſt dowiedzionym ten Sąd za właściwy dla żydow i gdy ſzczegulnemi Prawami okazało ſię forum wyznaczone.

Toć warunek Konſtytucyi 1766. Roku dla Kommiſſyi nadto ieſt czytelnym, przeciw procederowi tam rozpoczętemu.

Jeſzcze ta Konſtytucya i te ſprawy odbiera Kommiſſyom, ktore *abuſivo & prætextuoſo titulo* mogły należeć do Trbuw Skarbowych, dalſze ſłowa prawa.

Lecz tylko te ktore non abuſivo & prœtextus oſo titulo do Skarbowego Trybunału należały.

Zeby więc i był pretext z Dekretu Likwidatorſkiego uprzedzaiącego te prawo, iak niema pretextu nawet; przecie taki tytuł nadawać mocy ſądzenia za niezdolny iuż ieſt uznanym, gdy do natury praw ſzczegulnych ſtoſować ſię każe.

Toż znowu etiam conſentienitibus partibus niedopuſzcza to prawo, w kweſtyach dłużnych rozpierania ſię z nikim

Jakże ma bydź wolno żydom z kredytorami wprowadzać przed Sąd Kommiſſyi procederowe kweſtye gdy to ieſt głos narodu całego *ani nawet cauſas inſcriptionum choćby inter viventes perdonas etiam conſentientibus partibus przyimować niema.*

Jeżeliby zaś była przez kogo wprowadzona ſprawa nienależna, i ieżeliby Kommiſſya nad obrębm dozwolony wyſzła, taki na wſzyſtkie czynności, i dekreta założony rygor. =

A to wſzyſtko ſub nullitate Sancitorum & Decretorum ſecus latorum.

Gdy więc Sąd widzi, że z natury ſwoiey, i z tylu ſzczegulnych praw warunku, należy ſprawa między żydami Trybunałowi naywyżſzemu Sądow Aſſeſſorſkich, iak może dopuścić przewagi obcey Juryzdykcyi, a Juryzdykcyi mnieyſzey i niemaiącey zabeśpieczonych Dekretow od upadku i kweſtyi.

Nie trzeba na te Dekreta co pozachodziły w Kommiſſyi Skarbowey; Sądu, bo one zoſtaią na ſtronie takiemi Dekretami, iakiemi ie czyni Konſtytucya 1766 Roku: to ieſt bez znaczenia i mocy.

Gdyby Sąd Aſſeſſorſki dependował od Kommiſſyi Skarbowey mogłaby Kommiſſya przecinać drogę naturalnemu Sądowi do ſpraw przed ſię przyiętych, lecz gdy przeciwnikom trudna ieſt do okazania; taka okokoliczność przeto ſamo racyą Dekretow Kommiſſyi Skarbowey zaſłaniać ſię przed Prawem i nie ſą mocni i niepowinni.

Ten ſam nawet Dekret Likwidatorſki, choćby go tyle poważać przyſzło, iak artykuł wiary, i choćby mu tyle kto przyznać dopuścił ſię mocy, że on zdolnym był pokaſſować wſzyſtkich praw opiſy, a naznaczyć ſwoią mocą czyli przeiſtoczyć właściwy Juryzdykcyom porządek.

Przecie on ſam w rodzaiach ułatwionych, Podſtarościego tylko dopuſzcza z Delacyi i Inſtancyi Kredytorow pozywać do Kommiſſyi Skarbowey. Czytać Dekret ſolio:

Czemu zaś Podſtarości tylko byłby obowiązany odpowiadać w Kommiſſyi — O to bliſka konwikcya że żydzi należąc do Podſtarościego Juryzdykcyi, z Ramienia Woiewodzińſkiego czyniącey ſię muſzą Podſtarościego ſłuchać i uſkuteczniać, a Podſtarości, ieżeliby in præjuditium Kredytorow nieznagłał żydow do tey ſatysfakcyi, ſam Kredytorom odpowiadać i uſprawiedliwiać ſię obowiązany.

Gatunek teraźnieyſzey ſprawy cale ieſt różny od zamiarow i od celu Dekretu Likwidarſkiego, tam była ſprawa między wſzyſtkiemi Zydami iedną oznaczaiący mi rękę, i między Kredytorami.

Teraźnieyſza zas ſprawa między ſamemi żydami nieſądzonymi Likwidaterſkim Dekretem, a idącemi o rozpoznanie praw, uſtaw, Przywileiow do zyſkania oſtateczney definicyi: czy to ſą extorſye co oni ſami dla ſiebie dobrowolnie wſzyſcy przyięli, i od naydawnieyſzych exekwuią czaſow? i czy te zwyczaie mogą bydź naroſzone przez kilku żydow, gdy cała Generalność żydowſka, iako iedyney ſwego zgromadzenia wolności pilnuie ſię i ſtrzeże. =

Gdyby wreſzcie przyſzło tak rozumieć iak przeciwnicy żądaią, że co Dekret Likwidatorſki zaiął, już to wiecznie ma do Kommiſſyi należeć, iakimże tytułem mogą to wprowadzić do teyże Kommiſſyi czego niezaiął Likwidaterſki Dekreto i czego Kahał niepodał,

i niemogł podadź, przez wzgląd, że ſą religiczne dochody, i że na utrzymanie Religicznych potrzeb expenſować ſię muſzą.

Zadney niema ſłuſzności Wigdorowicz z ſwemi adherentami do uſprawieliwienia proćederu w Kommiſſyi Skarbowey gwałtownie z Intrygą rozpoczętego; ktory wſzyſtkich Zydow beśpieczęſtwo niſzczy, i nieczynnnymi zoſtawuie Przywileie wiekami znacznym koſztem zyſkiwane, a ktorych ieſzcze w tym mieyſcu przypominaią ſię warunki dla tym więkſzego pokonania upornych, iak ſą na własne prawa nieſprawiedliwemi, podciągaiąc to pod tytuł extorſyi co ich iſtotne Prerogatywy oznacza.

Słowa Przywileiu 1588. *pod ktory warunek i utwierdzenie zamykaią ſie też wſzyſtkie liſty Przywileia, prawa, i wolności ludziom narodu Zydowſkiego od Przodkow Naſzych dane.*

I ku temu zwyczuie ich dawne tak w Kupiectwach i Handlach, iako i w inſzych ſprawach, ktorych ten Narod Zydowſki za Panowania Przodkow Naſzych Krolow Jchmościow Polſkich i Wielkich Xiążąt Litewſkich zdawna aż do tego czaſu wzywał we wſzyſtkick punktach, artykulach, kondycyach, tak iakby w tym liście mianowicie wpiſane i wyrażone były, umacniamy ſtwierdzamy na wſzyſtkie potomne wieczne czaſy.

Chcąc mieć aby wſzędzie na wſzyſtkich urzędach i u każdego Prawa, według Przywileiow Przodkow Naſzych i według używania i wyznania ich, mocnie i nieporuſzenie, dzierzane i zachowane były.

Ktorzy Zydowie nie pod inſzą władzą i urzędami iedno pod Zwierzchno Krolewſką Woiewodow i Staroſtow Naſzych, pod ktoremi kto z nich mieſzka; bydź maią.

I nieinſzemi prawy, iedno iako artykuły i Przywileia ich omawiaią i w ſtatucie ſą opiſanie, i ktorych do tych czas ani ſami i potomkowie ich używali onemi ſprawowani i ſądzeni byli.

Przypomnieć także treść Konſtytucyi 1673. Roku ktora nikomu przeſtępować Przywileiow ſłużących Zydom niedopuſzcza, a wyſzłe Przywileia przeciw ich Prawu kaſſuie.

Te zaś ktore wyſzly ad malle narrata przeciw Prawom i Przywileiom ich annihiluiemy — Zachowawſzy ich, przy tychże Prawach i Przywileiach. =

Niechże dopiero ta garſtka przewrotnych oſob powie iżali nieieſt legalna do tey percepty dobrowolnie całego zgromadzenia, ktorą nazwać uſiłuią impozycyami i extorſyą, gdy i z Religii pochodzi ona, i według używania, zwyczaiow dawnych a oraz praw Religicznych exekwuie ſię, i gdy na oſtatek Przywileiami niecoſnionemi, a Przywileiami przez całe zgromadzenie Narodu Zydowſkiego wyſtaranemi wzmocniona do nieporuſzenia zoſtaie.

Prózna impreza przeciwnikow, a raczey odwołanie ſię daremne do Konſtytucyi 1775. Roku w W. 8. na karcie 651. ktora pozwalaiąc Zydom Prowincyi Litewſkiey zaciągnąć 500,000. złł: Pol: na znieſienie długow Poiezuickich w dalſzych punktach poſta-

nowienie Kommifsyi Skarbowey nienarufza Aktora treść istotna nastąpuiąca:

To iednak pozwolenie, iż niema narufzać w dalfzych punktach postanowienia Kommiffyi Skarbowey Litewfkiey względem znofzenia długow Żydowfkich uczynionego ostrzegamy.

Gdzież w tey Konstytecyi kwestya fori? wfzakże nie iest to iedno znosić długi, co fkafsować tyle Praw i Przywileiow wyłączaiązych Żydow od wfzelakich Jurzdykcyi, procz instancyi pierwfzey i Afsefsorfkich.

Przeciw dotykalnym Prawom idąc, trzeba rownie wyraźne złożyć Prawa, gdyż żadne wniofki nie fą w tym ftanie, gdyby mogły Konstytucyi ruynować.

Zgodzić się na moment dla fatysfakcyi przeciwnikow, że Konstytucya 1775. Roku choć mowiąc *in directe* o postanowieniu Kommifsyi Skarbowey i te w fuppozycyi zafzłych Skarbowey Kommifsyi Dekretow, utwierdziła cały akt Likwidatorfkiego dzieła.

Coż ztąd za awantaż dla nich, kiedy Dekret Likwidatorfki i niemogł przeistoczyć naturalnego między Żydami porządku, i też nieprzeistoczył, owfzem pod tą władzą pod ktorą byli zostawił na zawfze.

Słowa Dekretu od karty 210. do 211. = *Infpectionem JP. Podftarościemu Wileń: od JW. JP. Woiewody Wileń: dependuiącemu i kredenfowanemu, oraz affidue w Mieście J. K. Mci Wilnie ex nexu Podftarościńfkiey funkcyi rezyduiącemu, tam in ordine Sum de fuper exprymowanym Kredytorom teraźnieyfzego Dekretu indilate w czafiech wyznaczonych z Kahału Wileń: i przy Kahałku Smipifkiego perfolutionis; quam in ordine corocznie augmentować fię mogących prowentow Kahalnych każdego Roku indagationis ac verificationis, à inftrumentu expedyować fię quod annis indagacyi i weryfikacyi maiącego coram Acta Grodu Woiewodztwa Wileń: każdego Roku actications precommttimus. Quinimo temuż JP. Podftarościemu Wileń: ażeby z fummy prowentowey Kahalney augmentować fię mogącey wynikaiącą fuperatę in proprium ufum ac comodum, oraz na potrzeby Kahalne nie expenfowali, lecz też fuperatę in acquietationem mnieyfzych długow, ktore w powyżfzych Kathegoryach fą diftinctim obiaśnione, za wiadomością JP. Podftarościego obracali, invigilantiæ curam ac folicitudinem poruczamy: = I o to forum w Generalney Kommiffyi Skarbowey W. X. Littgo ad cujufvis delationem ac inftantiam z Kredytorow wyznaczamy:* = i daley

Aże onus Officii nemini debet effe damnofum, exinde za takową pracę, attencyą i wigilancyą, corocznie aż do zupełnego Kredytorow ufpokoienia modo fuperius decifo fubfequi maiącego folutionem z Kahału Wileń: JP. Podftarościemu Wileń: ad præfens będącemu feu po Jegomości fungenti hoc Officio po 500. złł: &c. wyznaczamy i ubeśpieczamy.

Ten

Ten cały punkt Dekretu do Urzędu Podstarościch zaregulowany, kazano Podstarościemu w ow czas będącemu, i ktory potym ma następować z ramienia Woiewodow, wiedzieć o wszystkich wylikwidowanych intratach, kazano one corok okalkulowywać, z okalkulowanych restancyą w Kancellaryi lokować, rownie i z przybyłych, akta swoiey kalkulacyi w Kancellaryi Grodzkiey oblatować; pod odpowiedzią w Kommissyi Skarbowey za to, ieśliby niezachował daney mu Ordynacyi z instancyi Kredytorow.

Z Podstarościm więc byłoby tylko forum w Kommissyi Skarbowey, (gdyby Dekret Likwidatorski rozumieć za tak dzielny Dekret, że i forum może odmieniać Konstytucyami determinowane) i to z delacyi i instancyi Kredytorow, dla ktorych, i na rzecz ktorych zaszła likwidacya obmyślaiąca Fundusz znoszenia długow; nie zaś z Zydami, ktorzy pod władzą Podstarościńską zostaiąc z niey tymże Dekretem wyięci nie są.

Nie było w ten czas z Podstarościm Sprawy, i Jego niemasz w Dekrecie ani przypozwanego, ni też pozywaiącego. Lecz Dekret Likwidatorski musiał temu Urzędowi wszystkie skutki zdać swoich wyrokow, gdy wiedział że kto inszy nie iest w stanie władania Zydami.

Co tedy Likwidatorski Dekret działał, i co do końca według daney mu na to mocy doprowadził, to potym z ramienia Likwidatorskiego, całkiem się przeniosło na Woiewodzińską, czyli dependuiącą od Woiewody władzę, aż do uzupełnienia wszystkich długow, z mocą nawet przez przysięgi rezolwowania kwestyi, względem powiększyć się mogących intrat.

Cytuie się do tego punktu Dekret Likwidatorski na karcie 196. w tych słowach, =

Na coroczną JP. Podstarościemu Wileńskiemu pro attendentia wszelkich intrat na Kahał Wileński przychodzących, & quolibet anno augmentować się mogących, nec non pro attendentia z tychże intrat Kredytorow przez Kahał Wileński uspakaiania superat, &c. i, oraz Zydow starszych Kahału Wileńskiego ex omnibus percipiendis quod annis intrat, proventibus etiam interposito na onychże super fidelitatem z intrat, corok przychodzących liquidationis nexu iuramenti kalkulowania, po 500. zł: Pol: poki Kahał Wileński z długu niewyidzie solucyą determinuiemy:

Czy więc Kommissya Skarbowa powinna kalkulować trzymaiąc się Dekretu Likwidatorskiego? czy Urząd Woiewodziński, Podstarosta? niech sam Dekret z słow przywiedzionych usprawiedliwia.

Jasno, i po Polsku napisany Dekret, a przecie go uporni Zydzi wyrozumieć niechcą, kiedy i szukaią w Dekrecie Likwidatorskim na swoy grzech w zrobioney Ewokacyi zasłony, i stronią od skut-

kow iego, wciągaiąc między ſamemi Zydami do Kommiſsyi Skarbowey Sprawę.

Jeśli Podſtaroſta domierzył kontrawencyą temu Dekretowi w nieſłuchaniu kałkułacyi, i weryfikacyi; tedy z nim iednym, podług przywiedzionych ſłow wyżey Likwidatorſkiego Dekretu, mogłaby bydź z inſtancyi, lub delacyi Kredytorow wprowadzona Sprawa na Sąd Kommiſsyi Skarbowey, a za wprowadzeniem nic więcey żaden Kredytor niezyſkiwałby, nad ſatysfakcyą na Podſtarościm w wyſłuchaniu wſzelkich rachunkow, podług mu na to przepiſanych reguł.

Skarżą o kontrawencyą; a rożnych i daleko odmiennych ſzukaią zyſkow nad te, ktore iſtotnie z uczynku kontrawencyi wypływać mogą, bo według ſtopniow proceſsu kontrawencya kończy ſię na karze ſześcio Niedzielney wieży, i na ſatysfakcyi zaſzłych wyrokow. Zydzi zaś zamierzyli przeſądzenie Likwidatorſkiego Dekretu. Czytać Prawa o kontrawencyach, mianowicie Konſtytucyą 1764. Roku.

Jeśli dopiero mogą należeć Zydzi do Kommiſsyi Skarbowey, więc po ſkończoney ſatysfakcyi dla Kredytorow zawſze należeć będą, z tego iednego względu, że Kommiſsya likwidowała kiedyś ich długi.

Nie ieſtże tedy to pretext, i abuzyalny tytuł wprowadzenia Sprawy przeciw zakazowi Konſtytucyi 1766. Roku ktora z natury ſwoiey, inſze ma dla ſiebie forum wyznaczone.

Niemało było Kommiſsyi z Seymu 1775. Roku na rożne Spraw gatunki, i do Subſeliow rożnych, a przecie każdy o ſatysfakcyą i o kontrawencyą zyſkanym wyrokom, idzie dopiero do właściwego Sądu.

Wiele ieſt takich Kahałow, ktorzy niemaiąc długow, nieſzli do Kommiſsyi Skarbowey, i nieczynili likwidacyi, iako to Kahał *Wiliampolſki* czyli *Kowieńſki*, Kahał *Wilkomirſki*, *Roſieńſki*, *Szawelſki* &c. należąż oni mocą Konſtytucyi 1764. Roku do Kommiſsyi Skarbowey? bynaymniey.

Więc rownie po ſkończoney likwidacyi żaden nienależy Kahał, bo iuż zamiar Konſtytucyi uſtał na wykonanym zleceniu, i fixe oznaczonym.

Niech przeciwnicy wſzyſtkie przeyrzą Prawa, żadne ich przecie poſiłkować nie będzie, a każde mocniey przekona o nieprzyzwoitym wprowadzeniu Sprawy do Kommiſsyi Skarbowey.

Liczne ſą Konſtytucye od Roku 1613. funduiące Trybenał Skarbowy, do nich ſię odwołała Konſtytucya 1766. Roku, iako zaſtępuiąca mieyſce i czynności Trybunałow Skarbowych, więc przeciwnicy; ieśli co widzą na ſwoy awantaż w Ordynacyach Try-

bunału Skarbowego złożyć powinni, a Generalność Zydowska z tych samych Ordynacyi dowodzi, a nawet procz Skarbowych interessow, niemieli mocy sądzić excessow pod swomi Sądami stałych.

Słowa Konstytucyi 1653. w V. 3. na kercie 413. pod tytułem *Trbll: Skarbowy W. X. L. a przyieżdzaiący należeć niemaią do tego Sądu ale Aktor ma sequi forum rei.*

Gdy tedy tak liczne i tak gruntowne Prawa mowią za Zydami: żeby ich utrzymać przy nadanych wolnościach, a koleyno przy Juryzdykcyi właściwey; możnoż więc dla niey słabszey racyi, iż skoro Kahał z niektoremi Zydami poszedł acz Ewokacyinie do Kommissyi Skarboowey, przeto samo odebrał Sądowi Assessorskiemu władzę postępowania drogą Prawa, i torem sprawiedliwości.

Gdyby tak było; i taki los wypadał dla życzącey strony: Toć stały by się iuż niepotrzebne Prawa, wedle ktorych ma każda Juryzdykcya moc postępowania; 'niezaś według czyiegoś, a ieszcze od praw oddalonego zdania.

Naczymby znowu Powaga naypierwszego z natury Trbłłu stała, gdyby Dekret ustronney Juryzdykcyi był dla niey Prawem zakazuiącym czynienia w tych sprawach, ktore ex natura sua należą, a przecie procz wyższych ustaw, Konstytucya 1766. tey powagi naruszać i wątlić niedopuszcza gdy pisze.

Ponieważ powaga Sądu Naszego iako naypierwszego z natury swoiey Trbll: = loco 2do. ubespieczaiąc Juryzdykcyą Naszą Sądow Assessorskich dawnieyszemi Konstytucyami de non Evocatione extra forum ostrzeżoną tudzież zabiegaiąc bezprawiom ktore litigantes pozywaiąc Miasta Nasze i Miesczan bądź do Trbllw. głownych bądź do innych Juryzdkcyi i przestępuiąc opis prawa wyrażonego czynić zwykli: waruiemi iż gdyby odtąd ktokolwiek pominąwszy ich własną i naturalną Juryzkdykcyą do Trbllw. Ziemstwa, Grodu, lub inney iakowey Juryzdycyi Evocatorie mimo Sądy Nasze Assessorskie zapozwał, a tym bardziey proceder kontynuować ważył się, takowy za doświadczeniem przed Sądem Naszym Zadwornym Assessorskim oprocz skasowania przez Sąd Nasz nullitate Dekretow i procederu Evocatorie otrzymanego, insuper poenis Evocationis to iest siedzeniem wieży Niedziel 6. i płaceniem kop 40. tudzież refusionem expensarum karany bydź ma.

Zydzi do tey Konstytucyi rownie maią Prawo z Mieszczanami; bo z natury praw dawnych należąc do Sądu Assessorskiego są Konstytucyą 1764. Roku po tytułem warunek razem zaięci.

W ostatku co się rozumie o mieszczanach to rozumieć należy o gatunku każdym sprawy, ktora podana Assessorskiemu Sądowi — gdyż Konstycya dla ubespieczenia Juryzdykcyi Sądow Assessorskich zaszła.

Dekretem przytym oczewiſtym Sądow Zadwornych w R. 1783 zaſzły; na fundamencie Przywileleiow Zydom ſłużących, a koleyno z mocy praw przymuſiwſzy ich do rowney z Mieſzczanami uległości, rowny obowiązek włożył znoſzenia ciężarow i odpowiedzi w Sądach Zadwornych.

Ten ſam Dekret oczewiſty Aſseſsorſki zamykaiący nayzupełnieyſzą pomyślność dla całego Obywatelſtwa, byłby w ſwoich ſkutkach zatrzymany i obalony, gdyby Sąd nieułatwił teraźnieyſzych oſtatecznie ſporow.

Bo Dekret Aſseſsorſki na wſzyſtkie Miaſta Wilna potrzeby publiczne kazał dawać rowny z Mieſzczanami podatek, kazał ulice czyścić, Ratuſz i bramy reperować.

Dekret zaś Kommiſsarſki iednego im niezoſtawuiąc ſzeląga, a cały prowent nazwawſzy niewolnym, byłby zawſze na przeſzkodzie.

Słowa Dekretu: = *Przeto wſzyſtkim Starozakonnym Zydom w Mieście Naſzym Stołecznym Wilnie, i na Przedmieściach onego, tak dziedziczne oſiadłości ſwe maiącym, iako też za kontraktami rożne domy i Kamienice od iakiegokolwiek bądź ſtanu poſſyduiącym, i na potym oſiadać i mieſzkać mogącym, ażeby odtąd według Przywileiow Miaſtu Wilnowi ſłużących do rownego znoſzenia wſzelkich pod iakimkolwiek tytułem ciężarow Mieyſkich w czaſach ſpokoynych, i krytycznych wyniknąć mogących, oraz do poprawy murow publicznych i brukow uporządzenia wſzelkich narzędziow od ognia, ſtawienia w Mieście światła, utrzymywania bram, Ratuſza, i tego wſzyſtkiego, cokolwiek ozdobę, i użytek Miaſtu przynieść może, wſpolnie ze wſzyſtkiemi Mieſzczanami należeli.*

Toż znowu Dekret Aſseſsorſki Zydow prużniakow kazał Kahałowi wypędzać z Miaſta, a Dekret Kommiſsyi Skarbowey Zydom prużniakom dopuſzcza niſzczyć i gubić Kahał.

Dalſze słowa Aſseſsorſkiego Dekretu: = *A iako takowe urządzenie udzielaiące wolność Zydom bez zamiaru i dyſtynkcyi do wſzelkich handlow i kunſztow na iſtotny cel, iżby ciż Zydzi ſtali ſię publico i Miaſtu użytecznymi, więc gdyby między Gminem Zydow prużniactwem bawiących ſię nie było poſtanawiamy, ażeby Kahał Wileńſki onych ieśliby ſię znaydowali do wſzelkich prac, rzemioſł, rękodzieł i zarobkow niewolił, a od tych ieśliby ſię wyłamywali, pod ow czas ażeby tenże Kahał za dodaniem ſobie od Szlachetnego Magiſtratu pomocy takowych prużniakow do żadnych kunſztow i pracy niebiorących ſię z Miaſta Wilna i z Przedmieściow onego nieomieſzkanie rugował ſub pœnis nakazuiemy.*

Może dopiero znaczyć co Kahał, gdy każdy prużniak niechcąc doświadczyć rygoru Dekretu Aſseſsorſkiego wraz ten poſtępek Kahału nmianuie exterſyą i do Kommiſsyi pozwie, wiedząc że Kahał ſtawać tam nie będzie dla niezoſtawionego mu ſzeląga na expenſa, i że narzucić podatku nowego nie ieſt mu wolno.

Smutna

Smutna zapewna i nieſzczęśliwa dla całego Zydow Zgromadzenia wypłynie okoliczność, ieżeli Sąd nie ułatwi dopiero w naywiękſzym gwałcie będących ſporow, i ieżeli im podług Uſtaw, Praw i Przywileiow Ordynacyi nie przepiſze, ktora pośrzednictwo utrzymywać będzie ich w cywilności Rządu na zawſze.

Chęć JWgo Miniſtra do uſzczęśliwienia Stołecznego Miaſta Wilna zmierzana, gdy iuż to na pomyślność wſzyſtkich Mieſzkańcow ułatwiła, od czego Poprzednicy wiekami ſtronili, aby ſię nie obarczyć pracą iak w ważności ſwoiey wielką, tak w uſkutecznieniu przykrą, ſpodziewa ſię cały Narod Zydowſki, że i dopiero zaczęte dokończy Dzieło, i nie dopuści, aby troſkliwość Dobro Publiczne maiące na celu Dekretem wzmienionym zaręczona upadała w ſamych początkach ſwoiego wzroſtu.

Co do Skargi zakweſtyonowanego Samuelowi Wigdorowiczowi Rabinowſtwa.

Nie ſzczegulne Oſoby Kahał ſkładaiące, ſą winne utraty Rabinowſtwa Samuela Wigdorowicza, lecz wyſtępki właſne tylekroć wznawiane, ſą ſkutkiem Sprawiedliwości naſtępney.

Nie ſam Kahał znowu przedſięwziął przeciw iemu kroki, lecz Generalność cała na zgromadzonym w Szkole Kongreſſie podług Praw i Przywileiow ſwemu Narodowi ſłużących.

Jeśli Generalność zgrzeſzyła idąc do nagany zdrożności Wigdorowicza, tedy rownie mogła zgrzeſzyć biorąc go za Rabina; gdy zaś Kongreſſowi wolno było obrać za Rabina, za coż tąż ſamą mocą ma bydź niewolno przeſtrzegać, aby on nie wybaczał z Uſtaw i Religicznych Obrządkow, a ktore poprzyſiągł dochować nienaruſzenie.

Pierwſzy on to był Rabin, ktory Swiętość ich Religicznych obrządkow naruſzył, ktory maiąc ſtraż naywyżſzą nad ſprawiedliwością w Sądzie Duchownym, oną zrobił przedayną, ktory niczym ſię więcey zatrudniać nie był mocen iak rozpoznawaniem Duchownego Prawa, a przecię z oſtatnią hańbą całego Zgromadzenia, i kupiectwem, liwrantſtwem bawił ſię nieuſtannie, a powinności ſwego Urzędu opuſzczał, tak dalece, że nawet trzy lata był za Granicą w obowiązkach Liwranta, ſłowem wſzyſtko to on znieważył, co wiekami nienaruſzonym było.

Mogli dawniey Zydzi odſądzić Rabina w Wilnie za to, że on po poł nocy o godzinie pierwſzey przypadkiem zaſpał, ponieważ w ich ieſt Religii, iżby czuł zawſze procz trzech lub czterech do ſpoczynku godzin. Zacoż Samuela Wigdorowicza przekonanego tylu wyſtępkami odſądzić nie ſą mocnemi, kiedy oni ſami ſą tworcami dla niego Urzędu.

Ma Sąd złożone dowody przez Kahał , i Kahał iako ſtruż pierwſzy Praw Zydowſkich obowiązany doſtrzegać całości. Do tych więc dowodow nieſluſznie pomowieni Zydzi odwołuią ſię, ufaiąc że ſprawiedliwość ocali ich niewinność prześladowaną przez Wigdorowicza.

Co do pretenſyi W. de Wichert Stoln: Mściſław:

Rodzay pretenſyi W. Stolnika cale nieieſt ſtoſowny do intrat Generalności w ktorych Samuel Wigdorowicz własności żadney niema.

Nadto niewolna ieſt ta pretenſya do prozekucyi wſzyſtkich Zydow, bo bierze początek z wlewkow zagranicznych a ktore Koſtytucya 1726. Roku unikczemniła.

Jeśli więc takie ieſt zrzodło rzeczoney pretenſyi, i ieśli walor oney mocą Prawa 1726. Roku przepada, iak mogł Samuel Wigdorowicz unieważnioną pretenſyą ożywiać, a bardziey do intrat Kaſsy Generalney przez ſwoy opis regulować.

Nietylko zatym odrzucić takową należy pretenſyą, Dekret Ewokacyiny w Grodzie Nowogrodzkim zaſzły ſkaſſować i penami Ewokacyinemi ukarać, lecz nadto oſtrzedz pozywania Zydow pod iakimkolwiek pretextem do inſzych Sądow nad Sąd Pierwſzey Inſtancyi Aſſeſſorſki.

